

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતેની ગુજરાતની ઉચ્ચ અદાલતમાં

આર/ક્રિમિનલ અપીલ નંબર ૧૪૫૯/૨૦૦૮

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી નિરલ આર. મહેતા

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા.	ના.

=====

ગુજરાત રાજ્ય

વિરુદ્ધ

અશોકભાઈ છોટુભાઈ વસાવા

=====

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા નંબર ૧ માટે શ્રી હાર્દિક સોની, એ.પી.પી.

સામાવાળા/પ્રતિવાદી નંબર ૧ માટે શ્રી પી. પી. મજમુદાર(પરજી),

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી નિરલ આર. મહેતા

તારીખ : ૨૮/૦૫/૨૦૨૫

મૌખિક ચુકાદો

૧. ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૭૮ હેઠળની પ્રસ્તુત અપીલ, વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ, ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટ નંબર ૨, ભરૂચ દ્વારા સેશન્સ કેસ નંબર ૩/૨૦૦૭ માં તારીખ ૦૭/૦૧/૨૦૦૮ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલ ચુકાદા અને આદેશ વિરુદ્ધ નિર્દેશિત છે, જેના દ્વારા વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજે આરોપીને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૮૮એ અને ૩૦૬ હેઠળના ગુનાઓ માટે નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો આદેશ કર્યો હતો.

૨. કેસની હકીકતો નીચે મુજબ જણાવી શકાય છે.

૨.૧ ફરિયાદી એટલે કે, રાકેશભાઈ પ્રતાપભાઈ વસાવા સાગબારા સામુદાયિક આરોગ્ય કેન્દ્ર ખાતે મેલ નર્સ તરીકે ફરજ બજાવે છે અને સાગબારામાં રહે છે. ફરિયાદીની બહેન એટલે કે, સાધના (મૃતક) ના લગ્ન અશોકભાઈ છોટુભાઈ વસાવા (સામાવાળા-આરોપી) સાથે તારીખ ૧૬/૦૫/૨૦૦૫ ના રોજ રિવાજ મુજબ થયા હતા અને ત્યારબાદ તેઓ સામાવાળા-આરોપી સાથે રહેવા લાગ્યા હતા. લગ્ન પછી ટૂંક સમયમાં જ, તેણીએ સામાવાળા-આરોપી દ્વારા કરવામાં આવતી ખરાબ વર્તણૂક અને હેરાનગતિ-ત્રાસની ફરિયાદ કરી હતી. તારીખ ૨૩/૦૬/૨૦૦૫ ના રોજ, સામાવાળા-આરોપીના હાથે થતા માનસિક અને શારીરિક ત્રાસને કારણે મૃતકે ગળે ફાંસો ખાઈ આત્મહત્યા કરી લીધી હતી. આરોપી વ્યક્તિ તેને આત્મહત્યા કરવા માટે પ્રેરીત કરવા માટે જવાબદાર છે અને તે રીતે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૮૮(એ) અને ૩૦૬ હેઠળ ગુનો કર્યો છે. તે મુજબ, વાલિયા પોલીસ સ્ટેશનમાં સી.આર. નંબર ૧-૬૫/૨૦૦૫ થી ગુનો નોંધવામાં આવ્યો હતો.

૨.૨ ફરિયાદના આધારે તપાસ હાથ ધરવામાં આવી હતી. ઇન્કવેસ્ટ પંચનામું કરવામાં આવ્યું હતું, મરણોત્તર ફોર્મ ભરવામાં આવ્યું હતું અને મૃતદેહને પોસ્ટમોર્ટમ માટે મોકલવાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી હતી. પંચોની હાજરીમાં ગુનાની જગ્યાનું પંચનામું કરવામાં આવ્યું હતું, વિવિધ સાક્ષીઓના નિવેદનો

નોંધવામાં આવ્યા હતા અને સામાવાળા-આરોપીની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી.

૨.૩ તપાસના અંતે, સામાવાળા-આરોપી વિરુદ્ધ એકત્રિત કરાયેલા પુરાવાઓના આધારે, તપાસ કરનાર અધિકારીને સામાવાળા-આરોપી વિરુદ્ધ પ્રથમ દષ્ટિએ કેસ જણાયો હોવાથી, વિદ્વાન જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ, વાલિયા સમક્ષ ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવી હતી.

૨.૪ આરોપી વ્યક્તિઓ વિરુદ્ધ નોંધાયેલ ફક્ત સેશન્સ કોર્ટ દ્વારા ચલાવવા પાત્ર હોવાથી, વિદ્વાન જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ, વાલિયાએ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૨૦૮ હેઠળ કેસ સેશન્સ કોર્ટ, ભરૂચને સોંપ્યો હતો, જે સેશન્સ કેસ નંબર ૩/૨૦૦૭ તરીકે નોંધવામાં આવ્યો હતો.

૨.૫ કેસ સોંપવામાં આવતા, તેને સુનાવણી માટે વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ, ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટ નંબર ૨, ભરૂચ સમક્ષ તબદીલ કરવામાં આવ્યો હતો, જેમણે શરૂઆતમાં આંક-૩ થી આરોપનામું ઘડ્યું હતું. આરોપનામું વાંચી સંભળાવવામાં આવ્યું હતું અને આરોપીને સમજાવવામાં આવ્યું હતું. સામાવાળા-આરોપીનું નિવેદન આંક-૪ થી નોંધવામાં આવ્યું હતું, જેમાં

સામાવાળા-આરોપીએ આરોપ સ્વીકાર્યો ન હતો અને કેસ ચલાવવાની માંગ કરી હતી.

૨.૬ આરોપી પર મૂકવામાં આવેલા આરોપો સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદ પક્ષે નીચે મુજબના ૧૩ સાક્ષીઓની તપાસ કરી છે.

સાક્ષી નં.	સાક્ષીનું નામ	આંક નં.
૧	રસિકભાઈ શિવાભાઈ વસાવા	૬
૨	ડો. અમરેન્દ્ર નારાયણસિંગ	૮
૩	શારદાબેન મોતીભાઈ વસાવા	૧૧
૪	કમલાબેન પ્રતાપભાઈ વસાવા	૧૨
૫	રૂપસિંગભાઈ ગીમિયાભાઈ (પી.એસ.ઓ.)	૧૪
૬	રાયસિંગભાઈ ભાયજીભાઈ વસાવા	૧૮
૭	ચંદાબેન ગોરધનભાઈ વસાવા	૨૦
૮	સોમાભાઈ સુકાભાઈ વસાવા	૨૧
૯	અંબુભાઈ નવાભાઈ વસાવા	૨૩
૧૦	રાકેશભાઈ પ્રતાપભાઈ વસાવા-ફરિયાદી	૨૪
૧૧	વિદ્યાબેન પ્રતાપભાઈ વસાવા	૨૭
૧૨	માધાભાઈ રણજીતસિંહ ગણાવા (પી.એસ.ઓ.)	૨૮
૧૩	નરેશભાઈ અંબાલાલ મુનિયા	૩૦

	(ડેપ્યુટી સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસ)	
--	--------------------------------------	--

૨.૭ ફરિયાદ પક્ષે નીચે મુજબના ૧૧ દસ્તાવેજી પુરાવા પણ રજૂ કર્યા છે.

ક્રમ નં.	વિગત	આંક નં.
૧	ધરપકડ પંચનામું	૭
૨	પોસ્ટમોર્ટમ નોંધ	૯
૩	પોસ્ટમોર્ટમ તપાસનું પ્રમાણપત્ર	૧૦
૪	મૃતકની માતા દ્વારા અપાયેલી ફરિયાદ	૧૩
૫	સ્ટેશન ડાયરીની નકલ	૧૪
૬	જાણવા જોગ નોંધ નંબર ૬	૧૬
૭	ગુનો નોંધવા માટે લખેલી ચાટી	૧૭
૮	ઈન્કવેસ્ટ પંચનામું	૧૯
૯	ગુનાની જગ્યાનું પંચનામું	૨૨
૧૦	ફરિયાદ	૨૫
૧૧	મૃતક દ્વારા લખાયેલો પત્ર	૨૯

૨.૮ ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષીઓની જુબાની પૂર્ણ થયા બાદ, વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ, ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટ નંબર ૨, ભરૂચે સામાવાળા-આરોપી સામે ફરિયાદ

પક્ષના સાક્ષીઓની જુબાનીમાં આવતા સંજોગો સમજાવ્યા અને ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૩૧૩ હેઠળ તેનું વધારાનું નિવેદન નોંધ્યું. વધારાના નિવેદનમાં, આરોપીએ ફરિયાદ પક્ષના કેસનો સંપૂર્ણ ઇનકાર કર્યો હતો. આરોપીના જણાવ્યા મુજબ, તેને મૃત્યુના ખોટા કેસમાં ફસાવવામાં આવ્યો છે. જોકે, આરોપીએ પોતાના બચાવમાં ન તો કોઈ પુરાવા રજૂ કર્યા છે કે ન તો કોઈ સાક્ષીની તપાસ કરી છે.

૨.૯ ટ્રાયલના અંતે, વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ, ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટ નંબર ૨, ભરૂચે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૮૮(એ) અને ૩૦૬ હેઠળના ગુના માટે સામાવાળા-આરોપીને નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો આદેશ કર્યો અને અન્ય બાબતોની સાથે એવું ઠરાવ્યું કે ફરિયાદ પક્ષ વ્યાજબી શંકાથી પર આરોપ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યો છે.

૩. વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૦૭/૦૧/૨૦૦૮ ના નિર્દોષ છુટકારાના આદેશથી વ્યથિત અને અસંતુષ્ટ થઈને, રાજ્યે કોડ, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૭૮ હેઠળ પ્રસ્તુત અપીલ દ્વારા આ કોર્ટ સમક્ષ રજૂઆત કરી છે.

૪. મેં અપીલકર્તા – રાજ્ય વતી વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર શ્રી હાર્દિક સોનીને સાંભળ્યા છે.

૪.૧ અપીલકર્તા વતી વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર દ્વારા એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે નિર્દોષ છુટકારાનો ચુકાદો અને આદેશ કાયદાની જોગવાઈઓની વિરુદ્ધ છે. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટ રેકૉર્ડ પર રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓને તેના સાચા પરિપ્રેક્ષ્યમાં યોગ્ય રીતે મૂલવ્યા નથી અને તેના પરિણામે ન્યાયનો ગંભીર ભંગ થયો છે. આગળ એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૮૮એ અને ૩૦૬ હેઠળના તમામ ગુનાઓના ઘટકો સાબિત થયા હતા, જોકે, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ આરોપી વિરુદ્ધના પુષ્કળ પુરાવાઓની અવગણના કરીને તે સમજવામાં નિષ્ફળ રહી હતી અને તેના પરિણામે વિપરીતતા સર્જઈ છે. વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરે આ કોર્ટને તમામ મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવાઓ પણ વંચાવ્યા અને રજૂઆત કરી કે આરોપી વ્યક્તિ સામેના આરોપો સાબિત થાય છે અને તેથી, ન્યાયના હિતમાં આરોપી વ્યક્તિને દોષિત ઠેરવી આક્ષેપિત નિર્દોષ છુટકારાનો આદેશ રદ કરવામાં આવે અને બાજુ પર મૂકવામાં આવે.

૫. અપીલકર્તા – રાજ્ય વતી વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરને સાંભળ્યા બાદ અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીનું અવલોકન કર્યા પછી, આ કોર્ટ સમક્ષ વિચારણા માટેનો ટૂંકો પ્રશ્ન એ છે કે શું વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ દ્વારા આરોપીને આઈ.પી.સી.ની કલમ ૪૯૮એ અને ૩૦૬ હેઠળના ગુનાઓમાંથી નિર્દોષ મુક્ત કરતો ચુકાદો અને આદેશ યોગ્ય છે?

૬. ઉપરોક્ત પ્રશ્નનો નિર્ણય કરતા પહેલા, શરૂઆતમાં એ નોંધવું જરૂરી છે કે પ્રસ્તુત અપીલ નિર્દોષ છુટકારાના આદેશ વિરુદ્ધની છે. આમ, મારા મતે, નિર્દોષ છુટકારાની અપીલોને સંચાલિત કરતા સિદ્ધાંતો અંગે સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત કાયદાની નોંધ લેવી જરૂરી છે.

૬.૧ સર્વોચ્ચ અદાલતે અસંખ્ય નિર્ણયોમાં નિર્દોષ છુટકારાની અપીલોનો નિર્ણય કરતી વખતે ધ્યાનમાં રાખવાના જરૂરી સિદ્ધાંતો ખૂબ જ સ્પષ્ટપણે સમજાવ્યા છે. એમ.એસ. નારાયણ મેનન ઉર્ફે મણી વિરુદ્ધ કેરળ રાજ્ય [(૨૦૦૬) ૬ એસ.સી.સી. ૩૯] ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્દોષ છુટકારાના આદેશ વિરુદ્ધની અપીલમાં હાઈકોર્ટની સત્તાઓની ચર્ચા કરી છે. નિર્ણયના ફક્ત-૫૪ માં સંબંધિત અવલોકનો નીચે મુજબ ટાંકવામાં આવ્યા છે.

“૫૪. કોઈપણ સંજોગોમાં હાઈકોર્ટે અપીલને નિર્દોષ છુટકારા સામેની અપીલ તરીકે ગણીને હાથ ધરી હોય, તે હકીકતમાં રિવિઝનલ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી રહી હતી. નિર્દોષ છુટકારાના ચુકાદા વિરુદ્ધ એપેલેટ સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે પણ, હાઈકોર્ટે કાયદાના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખવા જોઈએ કે જ્યાં બે મંતવ્યો શક્ય હોય, ત્યાં એપેલેટ કોર્ટે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા નિર્દોષ છુટકારાના તારણમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.”

૬.૨ વધુમાં, ચંદ્રપ્પા વિરુદ્ધ કર્ણાટક રાજ્ય [(૨૦૦૭) ૪ એસ.સી.સી. ૪૧૫] ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચેના સિદ્ધાંતો નિર્ધારિત કર્યા છે.

“૪૨. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી, અમારા સુવિચારિત મતે, નિર્દોષ છુટકારાના આદેશ વિરુદ્ધની અપીલ સાથે કામ કરતી વખતે એપેલેટ કોર્ટની સત્તાઓ અંગે નીચેના સામાન્ય સિદ્ધાંતો ઉભરી આવે છે;

[૧] એપેલેટ કોર્ટ પાસે પુરાવાની સમીક્ષા કરવાની, પુનઃમૂલ્યાંકન કરવાની અને પુનઃવિચારણા કરવાની સંપૂર્ણ સત્તા છે જેના આધારે નિર્દોષ છુટકારાનો આદેશ આધારિત છે.

[૨] ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ આવી સત્તાના ઉપયોગ પર કોઈ મર્યાદા, પ્રતિબંધ કે શરત મૂકતો નથી અને એપેલેટ કોર્ટ તેની સમક્ષના પુરાવા પર હકીકત અને કાયદા બંનેના પ્રશ્નો પર પોતાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકે છે.

[૩] વિવિધ અભિવ્યક્તિઓ, જેમ કે, “ગંભીર અને અનિવાર્ય કારણો”, “સારા અને પૂરતા આધારો”, “ખૂબ જ મજબૂત સંજોગો”, “વિકૃત નિષ્કર્ષ”, “સ્પષ્ટ ભૂલો”, વગેરેનો હેતુ નિર્દોષ છુટકારા વિરુદ્ધની અપીલમાં એપેલેટ કોર્ટની વ્યાપક સત્તાઓમાં કાપ મૂકવાનો નથી. આવા શબ્દપ્રયોગો પુરાવાની સમીક્ષા કરવા અને પોતાના નિષ્કર્ષ પર આવવાની કોર્ટની સત્તામાં કાપ મૂકવા કરતાં નિર્દોષ છુટકારામાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે એપેલેટ કોર્ટની અનિરક્ષા પર ભાર મૂકવા માટેની “ભાષાકીય છટા” જેવા વધુ છે.

[૪] જોકે, એપેલેટ કોર્ટે એ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે નિર્દોષ છુટકારાના કિસ્સામાં આરોપીની તરફેણમાં બેવડી પૂર્વધારણા હોય છે. પ્રથમ, ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંત હેઠળ નિર્દોષ હોવાની પૂર્વધારણા તેને ઉપલબ્ધ છે કે જ્યાં સુધી સક્ષમ કોર્ટ દ્વારા તે દોષિત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી દરેક વ્યક્તિને નિર્દોષ માનવામાં આવશે. બીજું, આરોપીએ તેનો નિર્દોષ છુટકારો મેળવ્યો હોવાથી, તેની નિર્દોષતાની પૂર્વધારણા ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા વધુ પુષ્ટ, પુનઃ સમર્થિત અને મજબૂત બને છે.

[૫] જો રેકૉર્ડ પરના પુરાવાના આધારે બે વ્યાજબી નિષ્કર્ષ શક્ય હોય, તો એપેલેટ કોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા નિર્દોષ છુટકારાના તારણમાં ખલેલ પહોંચાડવી જોઈએ નહીં.”

૬.૩ ગોવા રાજ્ય વિરુદ્ધ સંજય ઠાકરન [(૨૦૦૭) ૩ એસ.સી.સી. ૭૫] ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે આવા કિસ્સાઓમાં હાઈકોર્ટની સત્તાઓનો પુનરોચ્ચાર કર્યો છે. ઉક્ત નિર્ણયના ફક્ત-૧૬ માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે.

“૧૬. ઉપરોક્ત ચુકાદાઓ પરથી, તે સ્પષ્ટ છે કે નિર્દોષ મુક્તિના હુકમ સામેની અપીલમાં સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે અપીલ કોર્ટ સામાન્ય રીતે નિર્દોષ મુક્તિના હુકમમાં દખલ કરશે નહીં સિવાય કે નીચલી કોર્ટનો અભિગમ કેટલાક સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા દ્વારા દૂષિત હોય અને પહોંચેલું નિષ્કર્ષ કોઈપણ વ્યાજબી વ્યક્તિ દ્વારા પહોંચવામાં ન આવે અને તેથી, નિર્ણયને વિફૂત તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવે. માત્ર એટલા માટે કે બે દ્રષ્ટિકોણ શક્ય છે, અપીલ કોર્ટ એવો દ્રષ્ટિકોણ અપનાવશે નહીં જે નીચલી કોર્ટે આપેલા ચુકાદાને પલટી નાખે. જો કે, જો અપીલ કોર્ટનું એવું માનવું હોય કે નીચલી કોર્ટ દ્વારા પહોંચેલું નિષ્કર્ષ વિફૂત છે અને કોર્ટે કાયદાની સ્પષ્ટ ભૂલ કરી છે અને રેકૉર્ડ પરના ભૌતિક પુરાવાઓની અવગણના કરી છે, તો અપીલ કોર્ટને પુરાવાની સમીક્ષા કરવાની સત્તા છે. આવી પરિસ્થિતિઓમાં અપીલ કોર્ટ પર એક ફરજ લાદવામાં આવે છે કે તે કોઈપણ આરોપી ગુનાના આચરવામાં સંકળાયેલ છે કે કેમ તે શોધવા માટે રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી સામગ્રીના આધારે ન્યાયપૂર્ણ નિર્ણય પર પહોંચવા માટે પુરાવાનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરે.”

૬.૪ હજુ અન્ય એક નિર્ણયમાં, સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા યુ.પી. રાજ્ય વિરુદ્ધ રામવીર સિંહ [૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબલ્યુ. ૫૫૫૩] અને ગિરજા પ્રસાદ (મૃતક) વારસદારો મારફતે વિરુદ્ધ એમ.પી. રાજ્ય [૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબલ્યુ. ૫૫૮૯] ના કેસમાં કાયદાનો પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો છે.

૬.૫ આમ, તે એક સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે એપેલેટ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે, જો રેકૉર્ડ પરના પુરાવાના આધારે બે વ્યાજબી મંતવ્યો/નિષ્કર્ષ શક્ય હોય, તો પણ એપેલેટ કોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા નિર્દોષ છુટકારાના તારણમાં ખલેલ પહોંચાડવી જોઈએ નહીં.

૬.૬ લુના રામ વિરુદ્ધ ભૂપત સિંહ [(૨૦૦૯) એસ.સી.સી. ૭૪૯] ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે ફરિયાદ-૧૦ અને ૧૧ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે.

“૧૦. હાઈકોર્ટે નોંધ્યું છે કે ફરિયાદ પક્ષનું કથન સ્પષ્ટપણે માનવા જેવું ન હતું. કેટલાક કહેવાતા પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓએ જણાવ્યું હતું કે મૃતકનું મૃત્યુ થયું કારણ કે એક આરોપી દ્વારા તેની ઘૂંટી મરોડવામાં આવી હતી. અન્યોએ કહ્યું કે તેનું ગળું દબાવવામાં

આવ્યું હતું. ફરિયાદ પક્ષનો કેસ એવો હતો કે ઘાયલ સાક્ષીઓને બસમાંથી બહાર ફેંકી દેવામાં આવ્યા હતા. જે ડોક્ટરે પોસ્ટમોર્ટમ કર્યું હતું અને સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી તેમણે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે બસ ચાલુ સ્થિતિમાં હોય ત્યારે કોઈ વ્યક્તિને બસમાંથી બહાર ફેંકી દે તે શક્ય નથી.

૧૧. નિર્દોષ છુટકારાના ચુકાદા વિરુદ્ધની અપીલના માપદંડોને ધ્યાનમાં લેતા, અમે આ અપીલમાં હસ્તક્ષેપ કરવા ઈચ્છતા નથી. હાઈકોર્ટના મંતવ્યને વિપરીત કહી શકાય નહીં અને તે પુરાવા પર સંભવિત મંતવ્ય છે.”

૬.૭ સર્વોચ્ચ અદાલતના હજુ અન્ય એક નિર્ણય મુક્કીયા વિરુદ્ધ સ્ટેટ રેપ. બાય ધ ઇન્સ્પેક્ટર ઓફ પોલીસ, તમિલનાડુ [એ.આઈ.આર. ૨૦૧૩ એસ.સી. ૩૨૧] માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે ફકરા-૪ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

“૪. તે વિવાદમાં નથી કે ટ્રાયલ કોર્ટે, ફરિયાદ પક્ષ અને બચાવ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલા મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાના મૂલ્યાંકન પર, આરોપીઓને તેમની સામે મૂકવામાં આવેલા

આરોપોના સંબંધમાં નિર્દોષ જાહેર કર્યા હતા. રાજ્ય દ્વારા અપીલ પર, હાઈકોર્ટે, આક્ષેપિત આદેશ દ્વારા, ઉક્ત નિર્ણયને ઉલટાવ્યો અને આરોપીઓને આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૨ સાથે વંચાતી કલમ ૩૪ હેઠળ દોષિત ઠેરવ્યા અને આજીવન સખત કેદની સજા ફટકારી. અપીલકર્તાઓના વકીલે ખૂબ જ ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે હાઈકોર્ટે નિર્દોષ છુટકારાના આદેશને દોષિત ઠેરવવામાં ફેરવીને તેના અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદા ઓળંગી છે, તો ચાલો આપણે નિર્દોષ છુટકારાના આદેશ વિરુદ્ધ દાખલ કરાયેલી અપીલમાં હાઈકોર્ટની વ્યાપ્તિ અને સત્તાનું વિશ્લેષણ કરીએ. આ કોર્ટે શ્રેણીબદ્ધ નિર્ણયોમાં વારંવાર ઠરાવ્યું છે કે પ્રથમ એપેલેટ કોર્ટ તરીકે હાઈકોર્ટ, નિર્દોષ છુટકારા વિરુદ્ધની અપીલ સાથે કામ કરતી વખતે પણ, સમગ્ર પુરાવાઓને તપાસવા અને જો જરૂર હોય તો પુનઃમૂલ્યાંકન કરવા માટે હકદાર તેમજ બંધાયેલી છે, જોકે હસ્તક્ષેપ કરવાનું પસંદ કરતી વખતે કોર્ટે રેકૉર્ડ પરના પુરાવાના આધારે દોષની સંપૂર્ણ ખાતરી શોધવી જોઈએ અને માત્ર એટલા માટે નહીં કે હાઈકોર્ટ વધુ એક સંભવિત અથવા અલગ મંતવ્ય લઈ શકે છે. ઉપરોક્ત સિવાય, જ્યાં અપીલની વિચારણાની વ્યાપ્તિ અને ઊંડાણની બાબતનો સંબંધ છે, ત્યાં અપીલ સાથે કામ કરવામાં કોઈ ભેદ કે તફાવતની કલ્પના કરવામાં આવી નથી

કારણ કે એક દોષિત ઠેરવવા સામે હતી કે બીજી નિર્દોષ છુટકારા સામે હતી. [જુઓ રાજસ્થાન રાજ્ય વિરુદ્ધ સોહન લાલ અને અન્ય, (૨૦૦૪) ૫ એસ.સી.સી. ૫૭૩]”

૬.૮ તે પણ એક સુસ્થાપિત કાયદાકીય સ્થિતિ છે કે નિર્દોષ છુટકારાની અપીલોમાં, જ્યારે નીચલી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણો ન્યાયી અને યોગ્ય જણાય ત્યારે એપેલેટ કોર્ટે ચુકાદો ફરીથી લખવાની અથવા નવા કારણો આપવાની જરૂર નથી. આવો સિદ્ધાંત સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા **કર્ણાટક રાજ્ય વિરુદ્ધ હેમારેડી [એ.આઈ.આર. ૧૯૮૧ એસ.સી. ૧૪૧૭]** ના કેસમાં નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો છે, જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

“... આ કોર્ટે ગિરિજા નંદિની દેવી વિરુદ્ધ બિગેન્દ્ર નંદિની ચૌધરી (૧૯૬૭) ૧ એસ.સી.આર. ૯૩: (એ.આઈ.આર. ૧૯૬૭ એસ.સી. ૧૧૨૪) માં અવલોકન કર્યું છે કે પુરાવા પર પુરાવાનું વર્ણન પુનરાવર્તિત કરવું અથવા ટ્રાયલ કોર્ટે આપેલા કારણોનો પુનરોચ્ચાર કરવો એ એપેલેટ કોર્ટની ફરજ નથી; કોર્ટે આપેલા કારણો સાથે સામાન્ય સહમતિની અભિવ્યક્તિ, જેનો નિર્ણય અપીલ હેઠળ છે, તે સામાન્ય રીતે પૂરતી રહેશે.”

૬.૯ આમ, જો એપેલેટ કોર્ટ નીચલી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણો અને અભિપ્રાય સાથે સહમત હોય, તો પુરાવાની ચર્ચા જરૂરી નથી.

૬.૧૦ સર્વોચ્ચ અદાલતે શિવશરણપ્પા વિરુદ્ધ કર્ણાટક રાજ્ય [જે.ટી. ૨૦૧૩ (૭) એસ.સી. ૬૬] માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે.

“એપેલેટ કોર્ટ સમગ્ર પુરાવાનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવા માટે સશક્ત છે, જોકે, અમુક અન્ય સિદ્ધાંતોનું પણ પાલન કરવાનું છે અને એ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે કે નિર્દોષ છુટકારાના પરિણામે નિર્દોષતાની બેવડી પૂર્વધારણા થાય છે.”

૬.૧૧ બાબુ સાહેબગૌડા રુદ્રગૌડર વિરુદ્ધ કર્ણાટક રાજ્ય [૨૦૨૪ એસ.સી.સી. ઓનલાઇન એસ.સી. ૫૬૧] ના ખૂબ જ તાજેતરના નિર્ણયમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા નિર્દોષ છુટકારા વિરુદ્ધની અપીલને સંચાલિત કરતા સિદ્ધાંતોનો પુનરોચ્ચાર કર્યો છે, જે નીચે મુજબ ટાંકી શકાય છે:

“(એ) કે નિર્દોષ છુટકારાનો ચુકાદો પ્રત્યક્ષ વિપરીતતાથી પીડાય છે;

(બી) કે તે રેકૉર્ડ પરના મહત્વના પુરાવાઓને ખોટી રીતે વાંચવા/વિચારણા કરવામાં ચૂકી જવા પર આધારિત છે;

(સી) કે કોઈ બે વ્યાજબી મંતવ્યો શક્ય નથી અને રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ પુરાવા પરથી માત્ર આરોપીના દોષ સાથે સુસંગત મંતવ્ય જ શક્ય છે.”

૭. કાયદાના ઉપરોક્ત પ્રસ્તાવને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અપીલમાં પૂછવામાં આવેલા ઉપરોક્ત પ્રશ્નનો નિર્ણય કરવા માટે, મારા સુવિચારિત મતે, આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ અને ૪૮૮એ ના કિસ્સાઓમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા કાયદાકીય સમજૂતીની નોંધ લેવી યોગ્ય રહેશે. **નરેશ કુમાર વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય [(૨૦૨૪) ૩ એસ.સી.સી. ૫૭૩]** ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે, અસંખ્ય નિર્ણયો પર વિચાર કર્યા પછી, નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે.

“૨૫. હવે તે સુસ્થાપિત છે કે આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ હેઠળ વ્યક્તિને દોષિત ઠેરવવા માટે ગુનો કરવા માટે સ્પષ્ટ ગુનાહિત માનસ હોવો જોઈએ. આત્મહત્યાના દુષ્પ્રેરણ માટે આરોપીને દોષિત ઠેરવવા માટે માત્ર હેરાનગતિ પૂરતી નથી. તેના માટે સક્રિય

ફત્ત્વ અથવા સીધા ફત્ત્વની પણ જરૂર છે જેણે મૃતકને આત્મહત્ત્વા કરવા માટે પ્રેરીત કરી હોય. ગુનાહિત માનસના ઘટકને સ્પષ્ટપણે હાજર હોવાનું ધારી શકાય નહીં પરંતુ તે દેખીતું અને સ્પષ્ટ હોવું જોઈએ.

૨૬. અમે એ હકીકતની નોંધ લઈએ છીએ કે હાઈકોર્ટ એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૧૧૩એ પર ઘણો ભાર મૂક્યો છે.

૨૭. એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૧૧૩-એ નીચે મુજબ છે:-

“૧૧૩એ. પરિણીત મહિલા દ્વારા આત્મહત્ત્વાના દુષ્ક્રિયા અંગેની પૂર્વધારણા.-જ્યારે પ્રશ્ન એ હોય કે કોઈ મહિલા દ્વારા આત્મહત્ત્વાનું દુષ્ક્રિયા તેના પતિ અથવા તેના પતિના કોઈ સંબંધી દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું અને એવું બતાવવામાં આવે કે તેણીએ તેના લગ્નની તારીખથી સાત વર્ષના સમયગાળામાં આત્મહત્ત્વા કરી હતી અને તેના પતિ અથવા તેના પતિના આવા સંબંધીએ તેને

ફૂરતાને આધીન કરી હતી, ત્યારે કોર્ટ, કેસના અન્ય તમામ સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને, એવી પૂર્વધારણા કરી શકે છે કે આવી આત્મહત્યાનું દુષ્પ્રેરણ તેના પતિ દ્વારા અથવા તેના પતિના આવા સંબંધી દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું.

સ્પષ્ટીકરણ.—આ કલમના હેતુઓ માટે, “ફૂરતા” નો અર્થ ભારતીય દંડ સંહિતા (૧૮૬૦ નો ૪૫) ની કલમ ૪૮૮એ માં છે તે જ રહેશે.”

૨૮. આ કલમ ક્રિમિનલ લો (સેકન્ડ એમેન્ડમેન્ટ) એક્ટ ૪૬/૧૯૮૩ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી હતી. ભારતમાં દહેજ મૃત્યુની સમસ્યાઓને ધ્યાનમાં રાખીને ભારતીય દંડ સંહિતા, ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ અને એપિડન્સ એક્ટમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો.

૨૯. કલમ માટે પુરાવાની જરૂર છે (૧) કે તેના પતિ અથવા સંબંધીઓએ તેને ફૂરતાને આધીન કરી હતી અને (૨) કે પરિણીત

મહિલાએ તેના લગ્નની તારીખથી સાત વર્ષના સમયગાળામાં આત્મહત્યા કરી હતી.

૩૦. જોકે, અમારા માટે એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૧૧૩બી નો સંદર્ભ લેવો જરૂરી નથી જે દહેજ મૃત્યુ અંગેની પૂર્વધારણા ઉભી કરે છે, છતાં બે પૂર્વધારણાઓ વચ્ચેનો સૂક્ષ્મ તફાવત દર્શાવવા માટે અમે કલમ ૧૧૩બી નો સંદર્ભ લઈ રહ્યા છીએ. કલમ ૧૧૩એ માં વિધાનમંડળે ‘કરી શકે છે’ શબ્દનો ઉપયોગ કર્યો છે, જ્યારે કલમ ૧૧૩બી માં વપરાયેલો શબ્દ ‘કરશે’ છે.

૩૧. આ અપીલમાં, અમારો સંબંધ એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૧૧૩એ સાથે છે. માત્ર એટલી હકીકત કે મૃતકે તેના લગ્નના સાત વર્ષના સમયગાળામાં આત્મહત્યા કરી હતી, એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૧૧૩એ હેઠળની પૂર્વધારણા આપોઆપ લાગુ થશે નહીં. કાયદાકીય આદેશ એવો છે કે જ્યાં સ્ત્રી તેના લગ્નના સાત વર્ષની અંદર આત્મહત્યા કરે છે અને એવું બતાવવામાં આવે છે કે તેના પતિ અથવા તેના પતિના કોઈ સંબંધીએ તેને ફૂરતાને આધીન કરી હતી, તો એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૧૧૩એ હેઠળની પૂર્વધારણા

ઉભી કરી શકાય છે, કેસના અન્ય તમામ સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને, કે આવી આત્મહત્યાનું દુષ્પ્રેરણ તેના પતિ દ્વારા અથવા તેના પતિના આવા સંબંધી દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું.

૩૨. જે નોંધવું મહત્વનું છે તે એ છે કે શબ્દપ્રયોગ ‘કોર્ટ કેસના અન્ય તમામ સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને એવી પૂર્વધારણા કરી શકે છે કે આવી આત્મહત્યાનું દુષ્પ્રેરણ તેના પતિ દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું’ તે સૂચવે છે કે પૂર્વધારણા વિવેકાધીન છે, એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૧૧૩બી હેઠળની પૂર્વધારણાથી વિપરીત, જે ફરજિયાત છે. તેથી, કલમ ૧૧૩એ હેઠળ પૂર્વધારણા ઉભી કરવામાં આવે તે પહેલાં, ફરિયાદ પક્ષે તે સંબંધમાં ક્ષૂરતા અથવા સતત હેરાનગતિના પુરાવા બતાવવા જોઈએ.

૩૩. ક્ષૂરતા કરવામાં આવી હતી કે કેમ તે શોધવા માટે કલમ ૧૧૩એ હેઠળ પુરાવાનું મૂલ્યાંકન કરવામાં કોર્ટે અત્યંત સાવધ રહેવું જોઈએ. જો એવું બહાર આવે કે આત્મહત્યા કરનાર ભોગ બનનાર વ્યક્તિ સામાન્ય ચિડિયાપણું, કલહ અને ઘરેલું જીવનમાં થતા મતભેદો પ્રત્યે અતિસંવેદનશીલ હતી જે સમાજમાં સામાન્ય છે અને

આવા ચિડિયાપણું, કલહ અને મતભેદો આપેલ સમાજમાં સમાન સંજોગોવાળી વ્યક્તિને આત્મહત્યા કરવા માટે પ્રેરે તેવી અપેક્ષા ન હોય, તો આત્મહત્યાના ગુનાના દુષ્પ્રેરણ માટે આરોપીને દોષિત ઠેરવવા માટે કોર્ટનું અંતઃકરણ સંતુષ્ટ થશે નહીં.

૩૪. કલમ ૧૧૩એ નું અર્થઘટન આ કોર્ટ દ્વારા લખજીત સિંહ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, ૧૯૯૪ સપ્તી (૧) એસ.સી.સી. ૧૭૩, પવન કુમાર વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય, ૧૯૯૮(૩) એસ.સી.સી. ૩૦૯ અને શ્રીમતી શાંતિ વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય, ૧૯૯૧(૧) એસ.સી.સી. ૩૭૧ માં કરવામાં આવ્યું છે.

૩૫. આ કોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે લગ્નના સાત વર્ષની અંદર આત્મહત્યાની માત્ર હકીકત પરથી, જ્યાં સુધી ફૂરતા સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી દુષ્પ્રેરણના નિષ્કર્ષ પર કૂદકો મારવો જોઈએ નહીં. ‘ધારણા કરી શકે છે’ શબ્દોના કારણે કોર્ટ પાસે પૂર્વધારણા ઉભી કરવાની કે ન કરવાની વિવેકબુદ્ધિ છે. તેણે કેસના તમામ સંજોગોને ધ્યાનમાં લેવા જ જોઈએ જે વધારાની સલામતી છે.

૩૬. હેરાનગતિ અથવા ફૂરતાના કોઈપણ સચોટ પુરાવાના અભાવે, કલમ ૧૧૩એ હેઠળ પૂર્વધારણા ઉભી કરીને આરોપીને આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુના માટે દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં.

૩૭. આ બાબત પૂર્ણ કરીએ તે પહેલાં, અમે માત્ર એટલું જ અવલોકન કરી શકીએ છીએ કે આપણી ફોજદારી ન્યાય પ્રણાલી પોતે જ એક સજા હોઈ શકે છે. આ કેસમાં બરાબર એવું જ થયું છે. આ કોર્ટને અનિવાર્ય નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં ૧૦ મિનિટથી વધુ સમય લાગ્યો નથી કે આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે અપીલકર્તા દોષિતની સજા કાયદામાં ટકી શકે તેવી નથી. અપીલકર્તા માટે અગ્નિપરીક્ષા ૧૯૯૩ માં શરૂ થઈ હતી અને ૨૦૨૪ માં સમાપ્ત થઈ રહી છે, એટલે કે લગભગ ૩૦ વર્ષના વેદનાના સમયગાળા પછી. તે જ સમયે, અમે એ હકીકત પ્રત્યે પણ સભાન છીએ કે એક યુવાન સ્ત્રી તેના ૬ મહિનાના માસૂમ બાળકને છોડીને મૃત્યુ પામી. કોઈ પણ ગુનો સજા વિના જવો જોઈએ નહીં. પરંતુ તે જ સમયે, આરોપીનો દોષ કાયદા અનુસાર નક્કી થવો જોઈએ. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, આરોપીનો દોષ રેકૉર્ડ પરના કાયદાકીય પુરાવાના આધારે નક્કી થવો જોઈએ.

૩૮. પ્રશ્ન એ છે કે: કઈ બાબત પર અને ક્યાં બે કોર્ટો ભૂલ કરી? અમારા મતે, બે કોર્ટોએ ભૂલ કરી કારણ કે તેઓ આત્મહત્યાના દુષ્પ્રેરણના વિષય પર રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓ પર કાયદાના સાચા સિદ્ધાંતો લાગુ કરવામાં નિષ્ફળ રહી. બે કોર્ટો માત્ર ત્રણ વસ્તુઓથી પ્રભાવિત થઈ ગઈ, (i) મૃતકે લગ્નના સાત વર્ષની અંદર આત્મહત્યા કરી, (ii) આરોપી કોઈ વ્યવસાય શરૂ કરવા માટે મૃતકના માતા-પિતા પાસેથી પૈસાની માંગણી કરતો હતો, અને (iii) મૃતક તણાવમાં રહેતી હતી. અમે એમ નથી કહેતા કે આ અસંબંધિત વિચારણાઓ છે. ત્રણેય પાસાઓ સંબંધિત છે. પરંતુ પ્રસ્તુત પ્રકારની બાબતોમાં લાગુ કરવા માટે કાયદાના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતો છે.

૩૯. આત્મહત્યાના દુષ્પ્રેરણના આરોપના કિસ્સામાં, કોર્ટે આત્મહત્યા કરવા માટે ઉત્તેજિત કરવાના કૃત્યના સચોટ અને ખાતરીપૂર્વકના પુરાવા શોધવા જોઈએ અને આવી વાંધાજનક ક્રિયા ઘટનાના સમયની નજીક હોવી જોઈએ. ફોજદારી બાબતોમાં પુરાવાનું મૂલ્યાંકન કરવું એ અઘરું કામ છે અને જ્યારે આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર આત્મહત્યાના

દુષ્પ્રેરણના કેસોમાં પુરાવાનું મૂલ્યાંકન કરવાની વાત આવે ત્યારે તે વધુ મુશ્કેલ છે. રેકૉર્ડ પરના પુરાવાનું મૂલ્યાંકન કરતી વખતે આત્મહત્યાના દુષ્પ્રેરણના વિષયને સંચાલિત કરતા કાયદાના સાચા સિદ્ધાંતો લાગુ કરવામાં કોર્ટે ખૂબ જ સાવધ અને જાગ્રત રહેવું જોઈએ. અન્યથા તે એવી છાપ આપી શકે છે કે સજા કાયદેસર નથી પરંતુ નૈતિક છે.

૪૦. ઉપરોક્ત તમામ કારણોસર, અમે એ નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા છીએ કે ફરિયાદ પક્ષ વ્યાજબી શંકાથી પર આરોપીનો દોષ સાબિત કરવામાં સક્ષમ રહ્યો નથી.”

૭.૧ શેનબગાવણી વિરુદ્ધ ઇન્સ્પેક્ટર ઓફ પોલીસ, કાંચીપુરમ જિલ્લો [૨૦૨૫ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન ૯૮૭] ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતનો નિર્ણય પણ નોંધ લેવા યોગ્ય છે. સંબંધિત ફકરાઓ નીચે મુજબ ટાંકવામાં આવ્યા છે.

“૧૪. ઘટનાઓના ક્રમ, નિવેદનો અને સુસાઈડ નોટ પરથી જે મુખ્યત્વે બહાર આવે છે તે એ છે કે ૧૧/૧૧/૨૦૧૩ થી

આત્મહત્યાની વાસ્તવિક તારીખ એટલે કે ૦૯/૧૨/૨૦૧૩ સુધી મૃતક અથવા તેના સંબંધીઓ અને તેની પત્ની અથવા અન્ય કોઈ આરોપીઓ વચ્ચે રૂબરૂ કે ફોન દ્વારા અથવા અન્ય કોઈ માધ્યમથી કોઈ સંપર્ક થયો નથી જે મૃતક પર આરોપી અપીલકર્તાઓના હાથે સતત હેરાનગતિ અથવા ત્રાસ અથવા કોઈપણ પ્રકારના દબાણનો નિર્દેશ કરે. તેથી, આત્મહત્યાની ઘટના બનતા પહેલા કોઈ હેરાનગતિ કે ઉશ્કેરણીની નિકટતા નથી. અન્યથા પણ એફ.આઈ.આર. ની વિગતો પોતે જ કોઈ સક્રિય કે પ્રત્યક્ષ કૃત્ય દર્શાવતી નથી જેણે મૃતકને આત્મહત્યા કરવા માટે પ્રેરીત કર્યો હોય તેમ કહી શકાય અને તેની પાસે બીજો કોઈ વિકલ્પ બાકી ન રહ્યો હોય અને મૃતકને એવી સ્થિતિમાં ધકેલી દીધો હોય કે તેણે આત્મહત્યા કરી લીધી. સુસાઈડ નોટ પરથી, કોઈ દુષ્પ્રેરણ સ્થાપિત થયેલું કહી શકાય નહીં કે આરોપીઓએ મૃતકને ઉશ્કેર્યો હોય અથવા કોઈ સતત ફૂરતા કે હેરાનગતિ હોય જે આત્મહત્યાના દુષ્પ્રેરણાનો ગુનો બનાવે. માત્ર હેરાનગતિના આક્ષેપોના આધારે અને તે પણ એક મહિના પહેલા અને તે દરમિયાન અપીલકર્તાઓ તરફથી કોઈ પણ પ્રકારનો સંપર્ક ન હોવા છતાં, ઘટનાના સમય સુધી જેણે મૃતકને આત્મહત્યા કરવા માટે પ્રેરીત કે મજબૂર કર્યો હોય તેમ કહી શકાય, ગુનો

બનતો નથી. ગુનાહિત માનસની પૂર્વધારણા કરી શકાય નહીં, પરંતુ તે દેખીતું અને સ્પષ્ટ હોવું જોઈએ, જે પ્રસ્તુત કેસમાં ગેરહાજર છે. તેમાં વ્યક્તિને ઉશ્કેરવાની માનસિક પ્રક્રિયા સામેલ છે અને અપીલકર્તાઓ તરફથી કોઈ સકારાત્મક કૃત્ય વિના જે આત્મહત્યા કરવા માટે ઉશ્કેરણી અથવા મદદ કરી હોય તેમ કહી શકાય, ગુનાના ઘટકો હાજર હોવાનું કહી શકાય નહીં.

૧૫. કલમ ૩૦૬ માટે પ્રથમ જરૂરિયાત તરીકે વ્યક્તિએ આત્મહત્યા કરી હોવી જોઈએ પરંતુ આવા કૃત્યના દુષ્પ્રેરણ માટે, જે આવશ્યક છે, તેના ઘટકો આઈ.પી.સી.ની કલમ ૧૦૭ માં મળવા જોઈએ. કલમ ૧૦૭ આઈ.પી.સી. હેઠળ દુષ્પ્રેરણની જરૂરિયાત ઉશ્કેરણી છે, બીજું તે વસ્તુ કે કૃત્ય કરવા માટે કોઈ કાવતરામાં પોતાની જાતે અથવા અન્ય વ્યક્તિ સાથે સામેલગીરી અથવા તે કાવતરાના અનુસંધાનમાં કાયદેસરની ચૂક અને ત્રીજું કોઈ કૃત્ય અથવા તે વસ્તુ કરવાની ગેરકાયદેસર ચૂક દ્વારા જાણી જોઈને મદદ કરવી. આ કોર્ટના મોટી સંખ્યામાં ચુકાદાઓમાં એ સ્થાપિત થયું છે કે કલમ ૩૦૬ આઈ.પી.સી. હેઠળના ગુનાના આવશ્યક ઘટકો (i) દુષ્પ્રેરણ; (ii) મૃતકને આત્મહત્યા કરવા માટે મદદ કરવાની અને ઉશ્કેરવાની અથવા દુષ્પ્રેરણ આપવાની

આરોપીનો ઈરાદો. માત્ર એટલા માટે કે આરોપીનું કૃત્ય અપમાનજનક ભાષાનો ઉપયોગ કરીને મૃતક માટે ખૂબ જ અપમાનજનક હોય, તે પોતે આત્મહત્યાનું દુષ્પ્રેરણ બનશે નહીં. એવા પુરાવા હોવા જોઈએ જે સૂચવે છે કે આરોપીએ આવા કૃત્ય દ્વારા મૃતકને આત્મહત્યા કરવા માટે ઉશ્કેરવાનો ઈરાદો રાખ્યો હતો. (એમ. અર્જુનન વિરુદ્ધ સ્ટેટ રિપ્રેઝન્ટેડ બાય ઇટ્સ ઇન્સ્પેક્ટર ઓફ પોલીસ)

૧૬. તેવી જ રીતે, ઉદે સિંહ અને અન્ય વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્યના કેસમાં, ફકરા ૧૬ માં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે:

“૧૬. આત્મહત્યાના કથિત દુષ્પ્રેરણના કેસોમાં, આત્મહત્યા કરવા માટે ઉશ્કેરણીના પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ કૃત્ય(ઓ)નો પુરાવો હોવો જોઈએ. તે ભાગ્યે જ વિવાદિત હોઈ શકે કે આત્મહત્યાના કારણનો પ્રશ્ન, ખાસ કરીને આત્મહત્યાના દુષ્પ્રેરણના ગુનાના સંદર્ભમાં, માનવ વર્તન અને

પ્રતિભાવો/પ્રતિક્રિયાઓના બહુપક્ષીય અને જટિલ લક્ષણો ધરાવતો એક ગૂંચવાયેલો પ્રશ્ન છે. આત્મહત્યાના દુષ્પ્રેરણના આરોપના કિસ્સામાં, કોર્ટ ઉશ્કેરણીના કૃત્ય(ઓ)ના સચોટ અને ખાતરીપૂર્વકના પુરાવા શોધશે. આત્મહત્યાના કિસ્સામાં, અન્ય વ્યક્તિ દ્વારા મૃતકની હેરાનગતિનો માત્ર આરોપ પૂરતો નથી જ્યાં સુધી આરોપી તરફથી એવી કોઈ કાર્યવાહી ન હોય જે વ્યક્તિને આત્મહત્યા કરવા માટે મજબૂર કરે; અને આવી વાંધાજનક કાર્યવાહી ઘટનાના સમયની નજીક હોવી જોઈએ. વ્યક્તિએ બીજી વ્યક્તિ દ્વારા આત્મહત્યા કરવામાં મદદ કરી છે કે કેમ, તે દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગો પરથી જ જાણી શકાય છે.

૧૬.૧. કોઈ વ્યક્તિએ બીજી વ્યક્તિ દ્વારા આત્મહત્યાના કૃત્યમાં મદદ કરી છે કે કેમ તે શોધવાના હેતુ માટે, વિચારણા એ હશે કે શું આરોપી આત્મહત્યાના કૃત્યની ઉશ્કેરણી માટે દોષિત છે. ઉપર જણાવેલા આ કોર્ટના નિર્ણયોમાં સમજાવ્યા

અને પુનરોચ્ચાર કર્યા મુજબ, ઉશ્કેરણી એટલે કોઈ કૃત્ય કરવા માટે ઉકસાવવું, દબાણ કરવું, ઉશ્કેરવું, પ્રોત્સાહિત કરવું. જો આત્મહત્યા કરનાર વ્યક્તિઓ અતિસંવેદનશીલ હોય અને આરોપીની કાર્યવાહીથી સામાન્ય રીતે સમાન સંજોગોવાળી વ્યક્તિ આત્મહત્યા કરે તેવી અપેક્ષા ન હોય, તો આરોપીને આત્મહત્યાના દુષ્પ્રેરણ માટે દોષિત ઠેરવવો સુરક્ષિત નથી. પરંતુ, બીજી બાજુ, જો આરોપી તેના કૃત્યો દ્વારા અને તેના સતત વર્તન દ્વારા એવી સ્થિતિ ઊભી કરે છે જે મૃતકને આત્મહત્યા કરવા સિવાય બીજો કોઈ વિકલ્પ ન હોવાનું પ્રતીત કરાવે છે, તો કેસ આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ ના દાયરામાં આવી શકે છે. જો આરોપી ભોગ બનનારના આત્મસન્માન અને સ્વાભિમાનને કલંકિત કરવામાં સક્રિય ભૂમિકા ભજવે છે, જે છેવટે ભોગ બનનારને આત્મહત્યા કરવા તરફ દોરી જાય છે, તો આરોપીને આત્મહત્યાના દુષ્પ્રેરણ માટે દોષિત ઠેરવી શકાય છે. આવા કિસ્સાઓમાં આરોપીના ગુનાહિત માનસનો પ્રશ્ન આરોપીના વાસ્તવિક કૃત્યો અને

કાર્યોના સંદર્ભમાં તપાસવામાં આવશે અને જો કૃત્યો અને કાર્યો માત્ર એવા સ્વરૂપના હોય જ્યાં આરોપીનો ઈરાદો હેરાનગતિ અથવા ગુસ્સાના પ્રદર્શનથી વધુ કંઈ ન હોય, તો ચોક્કસ કેસ આત્મહત્યાના દુષ્પ્રેરણના ગુનામાં ન પાડા આવે. જોકે, જો આરોપી મૃતકને શબ્દો અથવા કાર્યો દ્વારા ત્યાં સુધી હેરાન કરતો કે ખીજવતો રહ્યો જ્યાં સુધી મૃતકે પ્રતિક્રિયા ન આપી અથવા ઉશ્કેરાયો નહીં, તો ચોક્કસ કેસ આત્મહત્યાના દુષ્પ્રેરણનો હોઈ શકે છે. માનવ વર્તનના આવા નાજુક વિશ્લેષણની બાબત હોવાથી, દરેક કેસને તેની પોતાની હકીકતો પર તપાસવાની જરૂર છે, જ્યારે આરોપી અને મૃતકની ક્રિયાઓ અને માનસિકતા પર અસર કરતા તમામ આસપાસના પરિબલોની નોંધ લેવી જોઈએ.”

૧૭. આ આત્મહત્યાના દુષ્પ્રેરણના ગુના માટેના આવશ્યક ઘટકો હોવાથી, અને ઉક્ત ઘટકો પૂર્ણ ન થયા હોવાથી, કાર્યવાહી ચાલુ રાખવી ટકી શકે તેમ નથી. અન્ય પુરાવાઓ જેમ કે નિવેદનો, જેના પર ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવ્યો છે, તે સુસાઈડ

નોટ સિવાય, ફરિયાદ પક્ષના કેસને કોઈપણ રીતે આગળ વધારતા નથી, ખાસ કરીને જ્યારે કેસનો પાયો સુસાઈડ નોટ પોતે જ હોય. એફ.આઈ.આર. માં કરવામાં આવેલા આક્ષેપોમાંથી દુષ્પ્રેરણાનું તત્વ જ ગેરહાજર હોવાથી જે મુખ્યત્વે સુસાઈડ નોટ પર આધારિત છે, કલમ ૩૦૬ આઈ.પી.સી. હેઠળ ગુનો રચવા માટેની આવશ્યક જરૂરિયાતો અપૂર્ણ રહે છે. આથી, અપીલકર્તાઓ વિરુદ્ધ શરૂ કરાયેલી ફોજદારી કાર્યવાહી ચાલુ રાખવી એ કાયદાની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ સમાન ગણાશે. કોર્ટ આવી કાર્યવાહીઓને હેરાનગતિ અથવા અન્યાયી કાર્યવાહીના સાધન બનવા દઈ શકે નહીં.”

૭.૨ જોકે ઉક્ત ચુકાદો કોડ, ૧૯૭૩ ની કલમ ૪૮૨ હેઠળની સત્તાઓના ઉપયોગમાં આપવામાં આવ્યો છે, છતાં આત્મહત્યાના દુષ્પ્રેરણના ગુનાઓ માટેના આવશ્યક ઘટકોના સંદર્ભમાં આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ અંગેની કાયદાની ચર્ચા વિચારણા કરવા જેવી છે.

૭.૩ સોહન રાજ શર્મા વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય [(૨૦૦૮) ૫ એસ.સી.આર. ૧૨૦૦] ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે, આઈ.પી.સી.ની કલમ ૧૦૭ અને ૧૦૯ ની વ્યાપ્તિ અને મર્યાદા સમજાવતા, નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે.

“૮. દુષ્પ્રેરણામાં વ્યક્તિને ઉશ્કેરવાની અથવા કોઈ વસ્તુ કરવામાં તે વ્યક્તિને જાણી જોઈને મદદ કરવાની માનસિક પ્રક્રિયા સામેલ છે. કાવતરાના કેસોમાં પણ તે વસ્તુ કરવા માટે કાવતરામાં પ્રવેશવાની માનસિક પ્રક્રિયા સામેલ હશે. કોઈ વ્યક્તિને આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ હેઠળ ગુનો કરવા માટે મદદ કરી છે તેમ કહેવાય તે પહેલાં ઉશ્કેરણી અથવા મદદ તરીકે વર્ણવી શકાય તેવી વધુ સક્રિય ભૂમિકા જરૂરી છે.

૯. પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય વિરુદ્ધ ઓરીલાલ જયસ્વાલ (એ.આઈ.આર. ૧૯૯૪ એસ.સી. ૧૪૧૮) માં આ કોર્ટે અવલોકન કર્યું છે કે કોર્ટે દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગો અને ટ્રાયલમાં રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓનું મૂલ્યાંકન કરવામાં અત્યંત સાવધ રહેવું જોઈએ જેથી તે શોધી શકાય કે ભોગ બનનારને આપવામાં આવેલી ફૂરતાએ ખરેખર તેને આત્મહત્યા કરીને પોતાનું જીવન ટૂંકાવવા માટે પ્રેરીત કરી હતી કે કેમ. જો કોર્ટને એવું જણાય કે આત્મહત્યા કરનાર ભોગ બનનાર વ્યક્તિ સામાન્ય ચિડિયાપણું, કલહ અને ઘરેલું જીવનમાં થતા મતભેદો પ્રત્યે અતિસંવેદનશીલ હતી જે સમાજમાં સામાન્ય છે અને આવા ચિડિયાપણું, કલહ અને મતભેદો સમાન સંજોગોવાળી

વ્યક્તિને આત્મહત્યા કરવા માટે પ્રેરે તેવી અપેક્ષા ન હોય, તો આત્મહત્યાના દુષ્પ્રેરણ માટેના આરોપીને દોષિત ઠેરવવા માટે કોર્ટનું અંતઃકરણ સંતુષ્ટ થવું જોઈએ નહીં.

૧૦. આઈ.પી.સી.ની કલમ ૧૦૭ કોઈ વસ્તુના દુષ્પ્રેરણને વ્યાખ્યાયિત કરે છે. દુષ્પ્રેરણનો ગુનો એ અધિનિયમમાં ગુના તરીકે પૂરો પાડવામાં આવેલ એક અલગ અને વિશિષ્ટ ગુનો છે. વ્યક્તિ કોઈ વસ્તુ કરવામાં મદદ કરે છે જ્યારે (૧) તે કોઈપણ વ્યક્તિને તે વસ્તુ કરવા માટે ઉશ્કેરે છે; અથવા (૨) તે વસ્તુ કરવા માટે એક અથવા વધુ અન્ય વ્યક્તિઓ સાથે કોઈપણ કાવતરામાં જોડાય છે; અથવા (૩) કૃત્ય અથવા ગેરકાયદેસર ચૂક્ર દ્વારા જાણી જોઈને તે વસ્તુ કરવામાં મદદ કરે છે. ગુના તરીકે દુષ્પ્રેરણ પૂર્ણ કરવા માટે આ વસ્તુઓ આવશ્યક છે. શબ્દ "ઇન્સ્ટિગેટ" નો શાબ્દિક અર્થ ઉશ્કેરણી કરવી, ઉકસાવવું, દબાણ કરવું અથવા સમજાવટ દ્વારા કંઈપણ કરાવવું એવો થાય છે. કલમ ૧૦૭ ના ત્રણ કલોઝમાં પૂરા પાડ્યા મુજબ દુષ્પ્રેરણ ઉશ્કેરણી, કાવતરા અથવા જાણી જોઈને મદદ દ્વારા હોઈ શકે છે. કલમ ૧૦૮ જોગવાઈ કરે છે કે જો મદદ કરવામાં આવેલું કૃત્ય મદદના પરિણામે કરવામાં આવે અને આવા દુષ્પ્રેરણ માટે સજાની કોઈ જોગવાઈ ન હોય, તો ગુનેગારને મૂળ

ગુના માટે આપવામાં આવેલી સજાથી સજા કરવામાં આવશે. કલમ ૧૦૯ માં 'અબેટેડ' નો અર્થ ચોક્કસ મદદ કરેલ ગુનો થાય છે. તેથી, જે ગુનાના દુષ્પ્રેરણા માટે વ્યક્તિ પર આરોપ મૂકવામાં આવે છે તે સામાન્ય રીતે સાબિત થયેલા ગુના સાથે જોડાયેલો હોય છે.

૧૧. આત્મહત્યાના કથિત દુષ્પ્રેરણાના કેસોમાં આત્મહત્યા કરવા માટે ઉશ્કેરણીના પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ કૃત્યોનો પુરાવો હોવો જોઈએ. માત્ર એટલી હકીકત કે પતિએ મૃત પત્ની સાથે ફૂરતાભર્યું વર્તન કર્યું છે તે પૂરતું નથી. [જુઓ મહિન્દર સિંહ વિરુદ્ધ એમ.પી. રાજ્ય (૧૯૯૫ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબલ્યુ. ૪૫૭૦)].

૧૨. જ્યારે વાસ્તવિક પરિસ્થિતિની તપાસ કરવામાં આવે છે, ત્યારે તે સ્પષ્ટ થાય છે કે આરોપીને જાતીય વિકૃત તરીકે વર્ણવવામાં આવ્યો છે અને તેણે પ્રાણી જેવું વર્તન કર્યું હતું અને મૃતકે જે અપમાનજનક રીતે તેણે વર્તન કર્યું હતું તે સહન કર્યું હતું. તેઓએ કોર્ટમાં લગ્ન કર્યા હતા. એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે આરોપી નપુંસક હતો અને તે મૃતકને અન્ય સ્ત્રીઓ સાથે સંબંધ હોવા બાબતે બદનામ કરવાનો પ્રયાસ કરતો હતો.

૧૩. મૃતકે લખેલા પત્રનો સૌથી નોંધપાત્ર ભાગ નીચે મુજબ છે:

"મારી ઈચ્છા હતી કે તમને પણ અમારી સાથે મારી નાખું પણ ના, જો તમારામાં શરમની થોડી પણ ભાવના હશે તો તમે આ ઘટનાક્રમના પરિણામે મરી જશો. પરંતુ નિર્લજ્જ વ્યક્તિ માટે તેનાથી કોઈ ફરક પડતો નથી કારણ કે જો તમને તમારી ક્ષમતાનો અહેસાસ થાય તો આ અપશબ્દો સાચા લાગશે. તમે આઠ વર્ષના સમયગાળામાં મારી સાથે આઠ દિવસ પણ શાંતિથી વિતાવ્યા નથી. આ બાળકોના મૃત્યુ માટે તમે પોતે જ જવાબદાર છો. તમારા પરિવારના દેવતાઓ પાસેથી કૂલોની પ્રાર્થના કરવામાં આવી હતી જેના વિશે તમે ખુલાસો કર્યો હતો "તેઓ મારા નથી તેઓ મારી મિત્ર (ગર્લફ્રેન્ડ) ના છે. ધિક્કાર છે તમારા પર, જે દિવસે સ્ત્રી સાથે સ્ત્રીના સહવાસના પરિણામે બાળકોનો જન્મ થશે, તે દિવસે સ્ત્રી તમારા જેવા પુરૂષને જન્મ આપવાનું બંધ કરી દેશે."

૧૪. ઉપરોક્ત વાસ્તવિક પરિસ્થિતિ હોવાથી, એમ કહી શકાય નહીં કે આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ ના ઘટકો સ્થાપિત થયા છે. તેથી, નોંધવામાં આવેલ દોષિત ઠેરવવાનો હુકમ જાળવી રાખી શકાતો નથી. હાઈકોર્ટનો હુકમ રદ કરવામાં આવે છે. અન્ય કેસના સંબંધમાં જરૂર ન હોય તો અપીલકર્તાને તાત્કાલિક મુક્ત કરવામાં આવે.”

૮. હવે, હું મૂળભૂત પુરાવા એટલે કે આંક-૨૯ – સુસાઈડ નોટનું મૂલ્યાંકન કરવા તરફ આગળ વધવા ઈચ્છું છું. સરળ સંદર્ભ માટે, ઉક્ત સુસાઈડ નોટનો મુક્ત અનુવાદ નીચે મુજબ આપવામાં આવ્યો છે.

“આ ઘરમાં દરેક મારી સાથે ખૂબ જ સારો વ્યવહાર કરે છે, પરંતુ અશોકને તેની પત્નીને ખુશી કેવી રીતે આપવી તે ખબર નથી. મને અશોક પાસેથી કોઈ પણ વાતમાં સંતોષ નથી. મને લાગે છે કે અશોકની અગાઉની પત્નીએ પણ આ જ કારણસર તેને છૂટાછેડા આપ્યા હશે, પરંતુ મારે ન તો ફરીથી લગ્ન કરવા છે, ન તો છૂટાછેડા આપવા છે. તેથી જ હું મારું જીવન ટૂંકાવી રહી છું.

(તે મને સંતોષકારક શારીરિક સુખ પણ આપી શકતો નથી.)

મારે મમ્મીને કહેવું છે કે કાલૂ જેને ઈચ્છે તેની સાથે લગ્ન કરવા દે.

કાલૂ, મમ્મીનું ધ્યાન રાખજે.”

૮.૧ ઉપરોક્ત સુસાઈડ નોટના અવલોકન પરથી, એવું જણાય છે કે મૃતક સંતોષ ન મળવાને કારણે અને/અથવા આરોપી તેની શારીરિક જરૂરિયાતો સંતોષવા માટે સક્ષમ ન હોવાને કારણે વ્યથિત હતી. આમ, મારા સુવિચારિત મતે, મૃતકની ફરિયાદને આરોપી-પતિના ભાગે ગુનાહિત માનસ અને/અથવા આત્મહત્યા કરવા માટેના પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ કૃત્ય સાથે સરખાવી શકાય નહીં. બની શકે કે, આરોપી-પતિ મૃત પત્નીને સંતોષવા માટે સક્ષમ ન હોય પરંતુ તે આરોપીને આત્મહત્યાના દુષ્પ્રેરણ માટે દોષિત ઠેરવવા માટે પૂરતું નથી. તે એક સુસ્થાપિત કાયદો છે કે આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ ના આવશ્યક ઘટકો (i) દુષ્પ્રેરણ, (ii) મૃતકને આત્મહત્યા કરવા માટે મદદ કરવાનો અથવા દુષ્પ્રેરણ આપવાનો આરોપીનો ઈરાદો છે. તે મુજબ, પત્નીની શારીરિક જરૂરિયાત ન સંતોષવી તે દુષ્પ્રેરણના દાયરામાં કે આત્મહત્યા કરવા માટે મદદ કરવા, ઉશ્કેરવા કે દુષ્પ્રેરણ આપવાના આરોપીના ઈરાદાના દાયરામાં આવશે નહીં.

૮.૨ આ ઉપરાંત, મેં મૃતકના નજીકના અને સગા સંબંધીઓના મૌખિક પુરાવાઓ તપાસ્યા છે જેમ કે શારદાબેન મોતીભાઈ વસાવા-પી.ડબલ્યુ. ૩ (આંક-૧૧) જેઓ મૃતકના કાકી છે, કમલાબેન પ્રતાપભાઈ વસાવા-પી.ડબલ્યુ. ૪ (આંક-૧૨) - મૃતકની માતા, રાકેશભાઈ પ્રતાપભાઈ વસાવા-પી.ડબલ્યુ. ૧૦ (આંક-૨૪) - મૃતકનો ભાઈ, વિદ્યાબેન પ્રતાપભાઈ વસાવા-પી.ડબલ્યુ. ૧૧ (આંક-૨૭) - મૃતકની બહેન. ઉપરોક્ત તમામ સાક્ષીઓના મૌખિક પુરાવાના સંયુક્ત મૂલ્યાંકન પરથી માત્ર એટલું જ સૂચિત થાય છે કે કોઈ સમયે મૃતકે તેમના પતિ-અહીંના આરોપી દ્વારા શારીરિક રીતે સંતોષ ન મળવા અંગે તેમની સમક્ષ ફરિયાદ કરી હતી. ફરિયાદ પક્ષનો એવો કોઈ કેસ નથી કે આરોપીએ મૃતક પર કોઈ ફૂરતા ગુજારી છે. આવી સ્થિતિ હોવાથી, એવું માનવું ખૂબ મુશ્કેલ છે કે આરોપી-પતિએ, ખરેખર, મૃતકને આત્મહત્યા કરવા માટે પ્રેરિત કરી હતી. કોઈપણ સંજોગોમાં, શારીરિક રીતે સંતોષ ન આપવો તે આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ ની વ્યાપ્તિ અને મર્યાદામાં આવશે નહીં. કેસની હકીકતોમાં, ડાઈંગ ડિક્લેરેશન મુજબ, આરોપીનું વર્ણન મૃતકને યોગ્ય રીતે સંતોષ ન આપનાર તરીકે કરવામાં આવ્યું છે. આ કોર્ટના જણાવ્યા અનુસાર, આત્મહત્યાનું કારણ, કમનસીબે, મૃતકની અતિસંવેદનશીલ પ્રકૃતિને કારણે છે. શારીરિક જરૂરિયાત ન સંતોષાવાને કારણે આત્મહત્યા કરવી એ છેલ્લો વિકલ્પ કહી શકાય નહીં. આમ, હેરાનગતિ અથવા ફૂરતાના કોઈપણ સચોટ પુરાવાના અભાવે, આરોપીને આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુના માટે દોષિત ઠેરવી

શકાય નહીં. ગુનો કરવા માટે ઉશ્કેરવા કે મદદ કરવાના કૃત્યનો કોઈ ખાતરીપૂર્વકનો પુરાવો નથી અને તેથી, મારા મતે, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે આરોપીને નિર્દોષ છોડી મૂકવામાં સંપૂર્ણપણે યોગ્યતા દર્શાવી છે.

૯. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં લેતા, મારો એવો સુવિચારિત મંતવ્ય છે કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા હકીકતલક્ષી તારણોમાં કોઈ ભૂલ નથી. મને વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા આદેશમાં એવી કોઈ ક્ષતિ જણાતી નથી જેનાથી આ કેસમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકાય. વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ, ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટ નંબર ૨, ભરૂચ દ્વારા પ્રસ્તુત સામાવાળા – મૂળ આરોપીને નિર્દોષ મુક્ત કરતો ચુકાદો અને આદેશ ન્યાયી અને યોગ્ય છે. રેકૉર્ડ પરના પુરાવા આ કોર્ટને વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ દ્વારા લેવામાં આવેલા મંતવ્યથી અલગ મંતવ્ય લેવાની મંજૂરી આપશે નહીં. પ્રસ્તુત અપીલ જોતા પછી, ટ્રાયલ કોર્ટના નિષ્કર્ષને ખોટો સાબિત કરવા માટે કંઈપણ રજૂ કરવામાં આવ્યું નથી કે ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું નથી. રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓ જોતા પછી, વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર આ કોર્ટને વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ દ્વારા લેવામાં આવેલા મંતવ્યથી અલગ મંતવ્ય લેવા માટે સમજાવી શક્યા નથી.

૧૦. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં લેતા, મારો એવો સુવિચારિત મંતવ્ય છે કે ટ્રાયલ કોર્ટ અહીંના સામાવાળા – મૂળ આરોપીને નિર્દોષ છોડી મૂકવામાં સંપૂર્ણપણે ન્યાયી હતી. મને જણાય છે કે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા તારણો અત્યંત ન્યાયી અને યોગ્ય છે અને ઉક્ત તારણો નોંધવામાં તેના દ્વારા કોઈ ગેરકાયદેસરતા કે ક્ષતિ કરવામાં આવી નથી. તેથી, હું નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધવામાં આવેલા તારણો, અંતિમ નિષ્કર્ષ અને નિર્દોષ છુટકારાના પરિણામી આદેશ સાથે સંપૂર્ણપણે સહમત છું, અને તેથી, તેમાં હસ્તક્ષેપ કરવાના કોઈ કારણો જણાતા નથી.

હું પ્રશ્નનો તે મુજબ જવાબ આપું છું.

૧૧. પરિણામે, પ્રસ્તુત અપીલ આથી રદ કરવામાં આવે છે.

૧૨. વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ, ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટ નંબર ૨, ભરૂચ દ્વારા સેશન્સ કેસ નંબર ૩/૨૦૦૭ માં પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૦૭/૦૧/૨૦૦૮ ના નિર્દોષ છુટકારાના આક્ષેપિત ચુકાદા અને આદેશની આથી પુષ્ટી કરવામાં આવે છે.

૧૩. રેકૉર્ડ અને પ્રોસિડિંગ્સ ટ્રાયલ કોર્ટને પરત મોકલવા.

(નિરલ આર. મહેતા, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.